

Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Amaçları, Eğitsel Hedefleri, Üniversite Öğreniminden Beklentileri ve Memnuniyet Durumları

İdris Şahin

Yunus Remzi Zoraloğlu

Necla Şahin Fırat

Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir

Bu araştırmanın amacı; üniversite öğrencilerinin yaşam amaçlarını, eğitsel hedeflerini, üniversite öğreniminden beklentilerini ve okudukları bölüme ilişkin memnuniyet durumlarını ortaya koymaktır. Araştırmanın verileri, 13 kamu üniversitesinin birinci ve son sınıf öğrencilerinden hem nicel hem de nitel yolla toplanmıştır. Ölçek 1839 öğrenciye uygulanmıştır. Araştırmada ulaşılan sonuçlardan bazıları şunlardır: Öğrencilerin yaşamlarında en çok önemsedikleri amaç; “özel yetenek ve eğilimlerini kullanma”dır. Öğrencilerin yarısından fazlasının hedefledikleri eğitim düzeyi, lisansüstü eğitim almaktır. “Mesleğe hazırlama”, öğrencilerin üniversiteden gerçekleştirmesini bekledikleri birinci öncelikli işlevdir. Öğrencilerin okudukları bölümü tercih etmelerindeki en önemli iki etken; “okudukları alanı sevme” ve “mezun olunca iş bulma kolaylığı”dır. Öğrencilerin yaklaşık yarısının okudukları bölümdeki yaşantılarından memnun oldukları saptanmıştır.

Anahtar sözcükler: Üniversite öğrencileri, yaşam amacı, eğitsel hedef, beklenti, doyum

Atıf için/Please cite as:

Şahin, İ., Zoraloğlu, Y. R., & Şahin Fırat, N. (2011). Üniversite öğrencilerinin yaşam amaçları, eğitsel hedefleri, üniversite öğreniminden beklentileri ve memnuniyet durumları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi [Educational Administration: Theory and Practice]*, 17(3), 429-452.

University Students' Aims in Life, Educational Goals, Expectations from the University and their State of Satisfaction

Background. The students in Turkey have to follow a difficult path to have a right to get university education. These students are obliged to prefer the departments in which they are partly or not interested in order to find a job or guarantee their lives. On the other hand, their satisfaction in their departments and fulfillment of their expectations in life is not only important for themselves but also for the society they live in. In addition, university students have educational, social, cultural, and sporting expectations. Having an education process which provides a qualified education that is appropriate for university students' expectations and goals may also serve to meet the needs and expectations of the society. Although student satisfaction is a perfect tool to evaluate the effect of university on students (Umbach & Porter, 2002), there has not been enough research on it.

Individuals may have different aims in their lives; such as, using their abilities and tendencies, being creative, a status in society, earning money, leading, experiencing adventure, and helping others. According to some psychologists such as White, McClelland and Maslow, individuals are motivated by improving their self-capacities and any opportunities for self-improvement. Aims of individuals cause several expectations from their families, the society, and the institutions. These expectations lead the individuals in planning to meet their needs and fulfill their aims (Aydın, 1991). However, meeting these needs, aims and expectations depend on the appropriate environments and facilities. It is thought that discerning students' opinions related to life and universities are important since they are the directors and workers of the future.

Purpose. The purpose of this research is to discern the university students' aims in life, educational goals, and their expectations from the university and their state of satisfaction related to their departments. The research questions were as follows:

1. What are the opinions of university students related to the importance of a series of aims in life?
2. What are the opinions of university students related to their educational goals?
3. Is there a significant difference between their opinions in terms of their gender and class level?
4. What are the opinions of university students related to their expectations of university education?
5. What are the opinions of university students related to (a) their preference of departments, (b) changing departments, and (c) causes of changing departments?

6. What are the opinions of university students related to their state of satisfaction in terms of their experiences in their departments?
7. Is there a significant difference between their opinions in terms of gender and class level?

Method. Descriptive research was used in this study. The data was gathered from 1839 freshmen and seniors of 13 state universities. The students were from 26 departments of 33 different faculties. “The Expectations and Problems of University Students” scale was used in the study. This scale was developed by Açıköz (1993), who studied on a scale which was formerly used by Daigle in a study on the students of California State University. There are items related to personality, ordering and grading types of items and open-ended questions in the scale. Therefore, it is possible to gather both qualitative and quantitative data with the scale. Cronbach Alpha Reliability of this Likert scale is 0.89. Frequency, percentage and χ^2 tests were used in analyzing quantitative data.

Results and Discussion. 1. Among the series of aims in life given, the students chose “using their special abilities and tendencies” (91.2%) as the first and “being creative” (90.6%) as the second one. “Experiencing adventure” (45%) and “being a leader” (57.6%) were chosen as the least important aims in their lives. This finding is consistent with Açıköz’s (1993) study. The last two aims may sign an enterprising personality. A cultural analysis may explain why students chose “experiencing adventure” as the least important aim. For example, Hofstede (as cited in Şişman, 2002) stated that people avoid the unknown in Turkish culture. Avoiding risks is one of the characteristics of these societies. According to Hofstede (1993) in countries which the unknown is avoided the opinion “different one is dangerous” is dominant whereas in other countries difference is something sought.

2. 13.3% of the participants aimed BA, 27.7% of them aimed MA, and 33.4% of them aimed PhD degrees. 24.5% of the participants said that they had not decided. In addition, 1.1% of them did not have any educational goals. 60% of the participants aimed graduate studies. This result may be caused by university’s lacking “job training” function. Students may have chosen graduate studies as they thought university was not good enough to meet their needs. In another point of view, a raise in the number of institutions where graduate education is given and the idea that MA and PhD degrees may be taken with a little work might have affected the result.

The percentages of the female and male students who did not have any educational goals were equal and the percentages of the females and males who had not decided on their educational goals were close. 9.8% of the females aimed BA, 29.3% aimed MA degree. 17% of the males aimed BA, 26.1% aimed MA degree. Females (35.3%) wanted a PhD degree more than males (31.4%) did. As Yıldırım (2007) stated females consider education more

important than males do. This finding may show that females are in the need of proving their worth.

The percentages of freshmen and seniors who did not have any educational goals or did not decide on their educational goals were close to each other. Seniors wanted completing BA (17.4%) and MA (29.8) degrees more than freshmen. In contrast, freshmen (37.4%) wanted to have a PhD degree more than seniors. It seems that seniors move their goals towards reality. Having more realistic goals and participating in working life may be the reasons of this finding.

3. Students expected university to provide functions “job training” (52.5%), and “personal improvement/knowing him/herself” (21.7%). This may be caused by the high unemployment rate among the university students. In addition, this tendency among the students might have emerged since universities have isolated themselves from their intellectual and cultural identities and functions (Açıkgöz, 1993).

4. The first cause of choosing their departments was “interest in the field of study” (71%) and the following was “job facilities” (66%). Exam system, unemployment, and being a respected person may have affected their choice of fields. 15.7% of the participants wanted to change their departments whereas 66.5% of them were pleased with their departments. 17.8% of them were not sure about it. 28.12% of them thought that the department was not appropriate for their abilities so they wanted to change their departments. “Job facilities” (26.39%), “a better university” (18.06%), and “being a different person” (14.93) were among the other reasons of change.

5. 47.7% of the participants were pleased and 22.3% of them were not pleased about their departments. 28% of them had no opinion. In their study Yaylalı et al. (as cited in Okçabol, 2007) found that 30% of university students are pleased in their departments. Choosing departments to guarantee their lives instead of choosing departments in which they are interested in may be reason of this finding. Freshmen are more pleased in their departments compared to seniors. Seniors may experience that their expectations have not been met in four years. Since freshmen do not experience such a disappointment, they may be more optimistic.

Keywords: *University students, aims in life, educational goal, expectation, satisfaction*

Üniversiteler toplumların bilimsel, ekonomik, teknolojik, sosyal ve kültürel gelişmelerinde önemli rol oynamaktadır. Üniversite; toplumsal ve bireysel yaşam kalitesini iyileştirmek için bilimsel ve teknik bilgi ile mesleki becerileri sağlayan dinamik bir kurum olarak toplumsal katmanlar arasında geçiş sağlamaktadır (Scott, 2002). Öte yandan yeni ekonominin büyüyen etkisi, yükselen beklentiler, sosyal talep ve mali kısıtlamaların birleşen etkisi altında yükseköğrenim, değişim için güçlü dış baskıların etkisine maruz kalmaktadır. Bu yeni politik, ekonomik ve içsel düzenleme pratiği içinde eğitimsel çevrenin dönüşümü, kalite değerlendirmeye dayalı olarak öğrencilerin doyum, tutum, gereksinim ve deneyimlerini araştırmaya üniversiteleri giderek daha çok yönlendirmektedir (Leite, Santiago, Sarrico, Leite ve Polidori, 2006).

Üniversite yaşamı, hem akademik hem yönetsel hem de insan ilişkilerini içine alan geniş bir alanı kapsamaktadır. Bu yaşam alanlarından akademik boyutun temel girdisi öğrencidir. Türkiye’de öğrenciler, zorlu bir yarıştan geçerek, üniversitede öğrenim görmeye hak kazanmaktadır. Örneğin 2007 yılında ÖSYS’ye başvuran öğrenci sayısı 1.776.427’dir. Buna karşın bu öğrencilerin yalnızca 193.553’ü (%10,9) lisans düzeyinde örgün bir programda öğrenim görme hakkını kazanmıştır (TÜİK, 2007). Bu durum çok fazla değişmeden devam etmektedir.

Türkiye’de üniversite öğrencileri okudukları bölümü/programı çeşitli nedenlerle tercih etmektedir. Üniversiteye girmenin güçlüğünden ötürü öğrencilerin önemli bir kısmı açıkta kalmamak, bir meslek edinmek, yaşamını güvenceye almak için gerçekten ilgi duydukları bölümleri tercih etmek yerine, daha az ilgi duydukları ya da hiç ilgi duymadıkları bölümleri tercih etmek zorunda kalmaktadır. Başka bir ifadeyle, gençlerin temel hedeflerinden birinin üniversiteyi kazanmak; üniversiteye giren öğrencilerin ise girdikleri bölümden doyum alarak başarıyla mezun olmak ve yaşam beklentilerini gerçekleştirmeye çalışmak olduğu düşünülürse, bu konunun hem kendileri hem de toplumsal yaşam açısından ne kadar önemli olduğu anlaşılmaktadır. Bununla birlikte üniversite öğrencilerinin üniversiteden çeşitli düzeylerde eğitsel (akademik), sosyal, kültürel, sportif vb. beklentileri vardır. Üniversite öğrencilerinin beklentilerine uygun ve amaçlarını karşılayan nitelikli bir eğitim sürecinden geçerek mezun olmaları, aynı zamanda toplumun gereksinim ve beklentilerinin karşılanmasına da hizmet edebilir.

Öğrencilerin beklentilerinin karşılanma düzeyi hem başarılarını hem de doyum düzeylerini etkiler. Beklentiler karşılanmadığı zaman şikayetler ve doyumsuzluk artar. Genel olarak doyum ile şikayetler arasında ters bir orantı vardır. Şikayetler azaldığı oranda doyum düzeyi artmakta, şikayetler

arttığı oranda ise doyum düzeyi azalmaktadır (Chiandotto, Bini ve Bertaccini, 2007). Öğrencilerin beklentilerinin karşılanması durumunda, üniversiteden alacakları doyum düzeylerinin de yükseleceği öngörülebilir. Nitekim okul doyumunu ile öğrencilerin okula olan bağlılıkları, güdeleri ve eğitimsel değerleri kabullenmeleri arasında pozitif ilişki bulunduğu saptanmıştır (Goodenow ve Grady, 1992). Okul doyumsuzluğu ise düşük okul başarısı, davranış sorunları ve genellikle sıkı çalışmak için güdü eksikliğiyle pozitif ilişkili görünmektedir (Baker, 1998; Porter, 1994). Bunun yanı sıra düşük okul doyumunu, okula yabancılaşma ve okuldan hoşnutsuzluk gibi olumsuz sonuçlara neden olmaktadır (Fine, 1986).

Öğrencinin okul doyumunu, öğrenci üzerinde üniversitenin etkisini değerlendirmek için mükemmel bir araç olmasına (Umbach ve Porter, 2002) ve öğrencilerin bu dönemde pek çok sorunla karşı karşıya kalmalarına karşın, yaşamı nasıl algıladıklarıyla ilgili çok az çalışma yapılmıştır (Gündoğar, Gül, Uskun, Demirci ve Keçeci, 2007). Oysa öğrencilerin doyumunu, onların eğitimsel yaşantılarının özellikleriyle ilgilidir (Harvey ve Green, 1993). Bu açıdan doyum geribildirimi, öğrencilerin temel bir değişim dönemi olan yükseköğretimde nasıl deneyimler yaşadıklarına ilişkin çok değerli bilgiler sağlar. Doyum geribildirimi, öğrenci yaşantısı üzerinde sosyo-ekonomik, politik ve kültürel etkiyi anlamamızı sağlayabilir, öğrencilerin sürekli kaygılarının ne olduğu ve hangi önceliklerin zaman içinde değiştiğini gösterebilir (Kane, Williams ve Cappuccini-Ansfield, 2008).

Kuşkusuz her insanın kendine özgü yaşam amaçlarının olması, hem doğasının hem de sahip olduğu toplumsal ve kültürel konumunun gereğidir. İnsanın yaşamında özel yetenek ve eğilimlerini kullanma, yaratıcı olma, toplumsal statü ve para kazanma, liderlik yapma, serüven yaşama ve başkalarına yardımcı olma gibi farklı amaçları olabilir. White, McClelland ve Maslow gibi psikologlara göre insan; özyeteneklerini geliştirme ve birey olarak gelişme fırsatları ile güdülenmektedir. Yine Maslow ve diğer hümanist kuramcılara göre insan, gerçekçi fırsatlar verildiğinde hedefleri doğrultusunda çaba harcamaktadır (Aydın, 1991).

İnsanların hedefleri ve gerçekleştirmeye çalıştıkları amaçları; içinde buldukları aileden, toplumdan ve kurumdan çeşitli beklentiler oluşturmalarına neden olmaktadır. Beklentiler bireye gereksinimlerini nasıl karşılaması ve amaçlarını nasıl gerçekleştirmesi gerektiğinin planlanmasında yol gösterir. Öte yandan beklentiler ile gerçek duruma ilişkin algı arasında da sıkı bir ilişki vardır. Bir duruma ilişkin algı ile beklenti arasında açıklığın artması, bir başka deyişle yüksek beklentiye karşılık gerçekliğe ilişkin algıların düşük düzeyde kalması bireyde ciddi bir

doyumsuzluğa yol açmakta, bu da çoğu kez bireyin güdüsünün ve ediminin düşmesi sonucunu doğurmaktadır (Aydın, 1991). Üniversite öğrencileri açısından düşünüldüğünde, üniversiteye ilişkin yüksek beklentilerine karşılık, karşılaştıkları duruma ilişkin algılarının düzeyi düştükçe bunun o oranda güdüsüzleşmelerine ve başarı düzeylerinin düşmesine yol açacağını kabul etmek gerekir.

Öğrencilerin geleceğin yöneticileri ve çeşitli mesleklerin uygulayıcıları olacağı düşünüldüğünde, onların hayata ve öğrenim gördükleri üniversiteye ilişkin görüşlerini saptamaya dönük bu araştırmanın alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Üniversite öğrencilerinin yaşam amaçlarının, eğitsel hedeflerinin, beklentilerinin ve okudukları bölüme ilişkin doyum düzeylerini ortaya koymak bu araştırmanın amacını oluşturmaktadır. Bu amaca dayalı olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır.

1. Üniversite öğrencilerinin; kendilerine verilen bir dizi yaşam amacının önemine ilişkin görüşleri nedir?
2. Üniversite öğrencilerinin; eğitsel hedeflerine ilişkin görüşleri nedir?
3. Bu görüşler öğrencilerin cinsiyetlerine ve okudukları sınıf düzeylerine göre önemli bir farklılık göstermekte midir?
4. Üniversite öğrencilerinin; üniversite öğreniminden beklentilerine ilişkin görüşleri nedir?
5. Üniversite öğrencilerinin; (a) okudukları bölümü/programı tercih etme nedenlerine, (b) bölümü değiştirme isteğine ve (c) bölüm değiştirme nedenlerine ilişkin görüşleri nedir?
6. Üniversite öğrencilerinin; okudukları bölümdeki yaşantılarına ilişkin memnuniyet durumu nedir?
7. Bu görüşler öğrencilerin cinsiyetlerine ve okudukları sınıf düzeylerine göre önemli bir farklılık göstermekte midir?

Yöntem

Bu araştırma tarama modelindedir. Tarama modelleri, varolan bir durumu olduğu gibi betimleyip verilerin açıklanmasını, yorumlanmasını ve bulgular arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmayı amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır (Balcı, 2005; Karasar, 1994). Bu çalışmada, üniversite öğrencilerinin yaşam amaçları, eğitsel hedefleri, beklentileri ve okudukları bölüme ilişkin doyum düzeylerini ortaya koymak amaçlandığı için, tarama modeli uygun görülmüştür.

Katılımcılar

Araştırma verileri, basit seçkisiz örnekleme yöntemiyle seçilen 13 devlet üniversitesindeki 33 fakültenin 26 farklı anabilim dalında birinci ve son sınıf öğrencisi 1839 kişiden toplanmıştır. Araştırmanın gerçekleştirildiği üniversite ve fakültele ilişkin veriler Tablo 1’de verilmektedir.

Tablo 1

Araştırmanın Gerçekleştirildiği Üniversite ve Fakülteler

Üniversiteler	Ölçek Uygulanan Fakülteler	f	%
Erciyes	Sağlık Yük. Ok., Mühendislik, Güzel Sanatlar, Fen-Edebiyat	207	11.3
Hacettepe	Mühendislik, İktisadi ve İdari Bilimler, Edebiyat	160	8.7
Cumhuriyet	Mühendislik, Fen-Edebiyat, Eğitim, Tıp, Diş Hekimliği	232	12.6
DEÜ	Eğitim, Tıp, Mühendislik	182	9.9
EGE	Fen Fakültesi	139	7.6
Yıldız Teknik	Eğitim, Makine Fak., Kimya- Metalürji	213	11.6
İnönü	Fen-Edebiyat, İktisadi ve İdari Bilimler, Eğitim	153	8.3
Trakya	Eğitim, İktisadi ve İdari Bilimler, Müh.- Mimarlık	137	7.4
Pamukkale	Tıp	44	2.4
Osmangazi	Tıp	41	2.2
Mersin	Fen-Edebiyat, Eğitim	156	8.5
Akdeniz	Mühendislik, Eğitim, İktisadi ve İdari Bilimler	146	7.9
ODTÜ	Fen-Edebiyat	29	1.6
Toplam		1839	100.0

Tablo 1 incelendiğinde araştırmanın, 13 üniversitede 1839 öğrenci üzerinde ve bu üniversitelerin sağlık yüksek okulu ile mühendislik, güzel sanatlar, fen-edebiyat, iktisadi ve idari bilimler, edebiyat, eğitim, tıp, diş hekimliği, fen, makine, kimya, metalürji ve mimarlık fakültelerinde gerçekleştirildiği görülmektedir.

Bu çalışma, öğrencilerin okula başladıklarından bitirinceye kadar gözledikleri boylamsal bir araştırma değildir. Yalnız üniversite öğrenimlerinin ilk ve son yılında olan öğrencilerin görüşlerini saptamak ve bu görüşler arasında bir farklılık olup olmadığını ortaya koymak hedeflenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin okudukları sınıf düzeylerine ve cinsiyetlerine göre dağılımları Tablo 2’de verilmektedir.

Tablo 2

Öğrencilerin Okudukları Sınıfa ve Cinsiyetlerine Göre Dağılımları

Sınıf	f	%	Cins	f	%
1	921	50.1	Kadın	937	51.0
4	918	49.9	Erkek	902	49.0
Toplam	1839	100.0	Toplam	1839	100.0

Tablo 2’de araştırmaya katılan öğrencilerin yaklaşık yarısının birinci sınıf, yarısının son sınıf öğrencisi; yine yaklaşık yarısının kadın, yarısının erkek olduğu görülmektedir.

Veri Toplama ve Çözümleme

Araştırmada “Üniversite Öğrencilerinin Beklentileri ve Sorunları” adlı ölçek kullanılmıştır. Bu ölçek, Açıköz tarafından (1988a, 1988b), Daigle’nin Kaliforniya üniversitesi öğrencileri üzerinde yaptığı bir araştırmada kullandığı ölçekten yararlanılarak geliştirilmiştir. Ölçme aracının geçerliliği için akademisyenlerin görüş ve önerileri alınmıştır. Bu görüş ve öneriler doğrultusunda ölçeğe son şekli verilmiştir. Ölçekte kişisel özellikleri belirlemeye yönelik sorular ile sıralama ve derecelendirmeye dönük maddeler ve açık uçlu sorular yer almaktadır. Likert tipi ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı 0,89 bulunmuştur. Ölçekte derecelendirmeye dönük dört alt ölçek bulunmaktadır. Bu araştırmanın verileri “yaşam amaçları” ve “bölüm tercihleri” alt ölçekleri aracılığıyla toplanan verilerden oluşmaktadır. Ölçek, İzmir’deki üniversitelerde araştırmacılar tarafından, İzmir dışındaki üniversitelerde araştırmacıların ilgili üniversitede iletişim kurduğu öğretim elemanları aracılığıyla uygulanmıştır. Veri çözümlemede frekans, yüzde, aritmetik ortalama *t*-Testi ve χ^2 Testi kullanılmıştır.

Bulgular

1. Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Amaçları

Katılımcıların kendilerine verilen bir dizi yaşam amacının önemine ilişkin görüşleri Tablo 3'te verilmektedir.

Tablo 3

Öğrencilerin Yaşam Amaçlarına İlişkin Görüşleri

Madde Adı	Çok Önemli		Önemli		Biraz Önemli		Pek Önemli		Hiç Önemli		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Özel yetenek ve eğilimlerimi kullanma	961	52.3	716	38.9	138	7.5	17	0.9	7	0.4	1839	100
Çok para kazanma	378	20.6	1001	54.4	351	19.1	82	4.5	27	1.5	1839	100
Yaratıcı olma	927	50.4	739	40.2	146	7.9	17	0.9	10	0.5	1839	100
Toplumsal statü saygınlık elde etme	972	52.9	636	34.6	172	9.4	45	2.4	14	0.8	1839	100
Kol gücü yerine kafa gücüyle çalışma	978	53.2	670	36.4	133	7.2	39	2.1	19	1.0	1839	100
Liderlik yapma	392	21.3	668	36.3	439	23.9	253	13.8	87	4.7	1839	100
Serüven yaşama	296	16.0	533	29.0	541	29.4	354	19.2	115	6.3	1839	100
Başkalarına yardımcı olma	690	37.5	735	40.0	355	19.3	39	2.1	20	1.1	1839	100

Tablo 3'te görüldüğü gibi, ilgili soruyu yanıtlayan öğrencilerin yarısından fazlası yaşam amaçlarından “özel yetenek ve eğilimlerimi kullanma”yı (%52,3), “toplumsal statü ve saygınlık elde etme”yi (%52,9), “kol gücü yerine kafa gücüyle çalışma”yı (%53,2) ve “yaratıcı olma”yı (%50,4) “çok önemli” yaşam amacı olarak görmektedir. Buna karşılık, “başkalarına yardımcı olma” (%37,5), “liderlik yapma” (%21,3), “çok para kazanma” (%20,6) ve “serüven yaşama” (%16,0) çok daha az oranda öğrenci tarafından “çok önemli” yaşam amaçları olarak görülmektedir.

2. Öğrencilerin Eğitsel Hedefleri

Bazı öğrenciler lisans mezunu olmakla yetinirken, bazıları lisansüstü eğitimi hedefler. Öğrencilerin hedefledikleri eğitim düzeyine ilişkin bulgular Tablo 4'te verilmektedir.

Tablo 4

Öğrencilerin Hedefledikleri Eğitim Düzeyi

Hedeflenen eğitim düzeyi	f	%
Doktora	614	33.4
Yüksek lisans	510	27.7
Karar vermedim	450	24.5
Lisans	245	13.3
Yok, yalnızca gidip geliyorum	20	1.1
Toplam	1839	100.0

Tablo 4'te öğrencilerin %13,3'ünün lisans, %27,7'sinin yüksek lisans, %33,4'ünün doktora öğrenimini hedefledikleri, yaklaşık dörtte birinin bu konuda henüz karar vermemiş olduğu görülmektedir. Öğrencilerin %1,1'inin ise herhangi bir eğitsel hedefinin olmadığı, üniversiteye yalnızca gidip geldikleri anlaşılmaktadır. Öğrencilerin cinsiyetlerine göre ulaşmayı hedefledikleri eğitim derecesine ilişkin X^2 Testi sonuçları Tablo 5'te verilmektedir.

Tablo 5

Cinsiyetlerine Göre Öğrencilerin Hedefledikleri Eğitim Derecesi

Hedeflenen eğitim düzeyi	Kadın		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Yok, yalnızca gidip geliyorum	10	1.1	10	1.1	20	1.1
Lisans	92	9.8	153	17.0	245	13.3
Yüksek lisans	275	29.3	235	26.1	510	27.7
Doktora	331	35.3	283	31.4	614	33.4
Karar vermedim	229	24.4	221	24.5	450	24.5
Toplam	937	100	902	100	1839	100

$p = ,00$ $sd = 4$, hesaplanan $X^2 = 21,256$ $p < 0,05$ fark önemli

Tablo 5'te görüldüğü gibi öğrencilerin ulaşmayı hedefledikleri eğitim derecesine ilişkin görüşleri cinsiyet açısından önemli farklılık göstermektedir. Belli bir eğitim düzeyini hedeflemeyen kız ve erkek öğrencilerin oranı eşit, henüz karar vermemiş olanların oranlarının birbirlerine çok yakın olduğu görülmektedir. Kadın öğrencilerin %9,8'i, erkeklerin %17,0'si lisans düzeyinde eğitimle yetinirken; kadınların %29,3'ü yüksek lisans, %35,3'ü doktora, erkeklerin ise %26,1'i yüksek lisans, %31,4'ü de doktora düzeyinde eğitimi hedeflemektedir. Bu durumda yüksek lisans ve doktora düzeyinde eğitimi kadınların erkeklerden daha fazla hedefledikleri söylenebilir.

Öğrencilerin sınıf düzeylerine göre hedefledikleri eğitim derecesine ilişkin X^2 Testi sonuçları Tablo 6'da verilmektedir.

Tablo 6

Sınıf Düzeylerine Göre Öğrencilerin Hedefledikleri Eğitim Derecesi

Hedeflenen eğitim düzeyi	1. Sınıf		Son sınıf		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Yok, yalnızca gidip geliyorum	8	0.9	12	1.3	20	1.1
Lisans	85	9.2	160	17.4	245	13.3
Yüksek lisans	236	25.6	274	29.8	510	27.7
Doktora	344	37.4	270	29.4	614	33.4
Karar vermeyen	248	26.9	202	22.0	450	24.5
Toplam	921	100	918	100	1839	100

$p = ,00$ $sd = 4$, hesaplanan $X^2 = 40,207$ $p < 0,05$ fark önemli

Tablo 6'ya göre öğrencilerin ulaşmayı hedefledikleri eğitim derecesine ilişkin görüşleri, birinci ve son sınıf öğrencisi olmalarına göre önemli farklılık göstermektedir. Belli bir eğitim düzeyi hedefi olmayan ve henüz karar vermemiş olan birinci ve son sınıf öğrencilerinin oranları birbirine yakındır. Son sınıf öğrencilerinin %17,4'ü lisans, %29,8'i, yüksek lisans eğitimi hedeflerken; birinci sınıf öğrencilerinin %9,2'si lisans, %25,6'sı yüksek lisans eğitimi hedeflemektedir. Buna karşın doktora düzeyinde

eğitimi son sınıf öğrencilerinin %29,4'ü, birinci sınıf öğrencileri %37,4'ü hedeflemektedir. Bu durumda lisans düzeyinde eğitimi son sınıf öğrencilerinin birinci sınıf öğrencilerine; doktora düzeyinde eğitimi ise birinci sınıf öğrencilerinin son sınıf öğrencilerine göre daha fazla hedefledikleri söylenebilir.

3. Öğrencilerin Üniversite Öğreniminden Öncelikli Beklentileri

Üniversitelerin Estetik/kültürel bilinç yaratma, entelektüel gelişme, mesleğe hazırlama, kişisel gelişmeyi sağlama ve toplumsal anlayış kazandırma gibi çeşitli işlevleri vardır. Tablo 7'de, üniversitelerin bu işlevlerden hangilerini öncelikle karşılaması gerektiğine ilişkin, öğrencilerin beklentilerine yer almaktadır.

Tablo 7

Öğrencilerin Üniversite Öğreniminden Öncelikli Beklentileri

Üniversite öğreniminden beklentiler	Birinci öncelik		İkinci öncelik	
	f	%	f	%
Mesleğe hazırlama	758	52.5	323	22.4
Kişisel gelişme/kendini tanıma	313	21.7	382	26.5
Entelektüel gelişme	145	10.1	156	10.8
Estetik/kültürel bilinçlilik	138	9.6	206	14.3
Toplumsal gelişme/anlayış kazanma	88	6.1	375	26.0
Toplam	1442	100	1442	100

Tablo 7'de görüldüğü gibi öğrencilerin üniversiteden birinci öncelikle gerçekleştirmesini bekledikleri işlevler arasında ilk sırada “mesleğe hazırlama” bulunmakta (%52,5), onu “kişisel gelişme” (%21,7) izlemekte; üniversiteden “estetik/kültürel bilinçlilik” ile “entelektüel gelişme” işlevlerini çok daha az öğrenci öncelikli olarak beklemektedir.

4. Öğrencilerin Okudukları Bölümü Tercih Etme Nedenleri, Değişirme İstekleri ve Değişirme Nedenleri

Öğrencilerin okudukları bölümü seçmelerini etkileyen etkenlerin etkililik derecelerine ilişkin bulgular Tablo 8'de verilmektedir.

Tablo 8’de görüldüğü gibi öğrencilerin okudukları bölümü tercih etme nedenleri arasında “çok etkili” ve “etkili” seçenekleri birlikte ele alındığında “okudukları alanı sevme” en etkili (çok etkili %41,9; etkili %29,1) neden olarak ilk sırada yer almaktadır. Onu ikinci sırada etkili neden olarak “mezun olunca iş bulma kolaylığı” (çok etkili %35,8; etkili %30,2); üçüncü sırada “alanın toplumdaki saygınlığı” (çok etkili %28,1; etkili %33,9) izlemektedir.

Tablo 8

Öğrencilerin Okudukları Bölümü Tercih Etme Nedenleri

Madde adı	Çok etkili		Etkili		Biraz etkili		Pek etkili değil		Hiç etkili değil		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Öğrenimin ucuz olması	77	4.2	112	6.1	219	11.9	327	17.8	1104	60	1839	100
Bölümün genel yapısı	323	17.6	755	41.1	422	23.0	208	11.3	131	7.1	1839	100
Bölümün bilimsel gelişmişliği	365	20.0	663	36.1	449	24.4	220	12.0	142	7.7	1839	100
Eviden uzaklaşma fırsatı	68	3.7	108	5.7	228	12.4	287	15.6	1148	62.4	1839	100
Üniversitenin bulunduğu kent	319	17.3	472	25.7	323	17.6	217	11.8	508	27.6	1839	100
Üniversitenin yurdunda kalma	35	1.9	90	4.9	159	8.6	185	10.1	1370	74.5	1839	100
Sosyal tesislerin çokluğu	83	4.5	207	11.3	350	19.0	411	22.3	788	42.8	1839	100
Mezun olunca iş bulma kolaylığı	659	35.8	556	30.2	265	14.4	154	8.4	205	11.1	1839	100
Alanın toplumsal saygınlığı	516	28.1	624	33.9	369	20.1	182	9.9	148	8.0	1839	100
Rastlantı	128	7.0	141	7.7	268	14.6	295	16.0	1007	54.8	1839	100
Açıkta kalma korkusu	257	14.0	265	14.4	292	15.9	256	13.9	769	41.8	1839	100
Bu alanı sevme	770	41.9	535	29.1	278	15.1	131	7.1	125	6.8	1839	100
Arkadaş/aile önerisi	192	10.4	355	19.3	404	22.0	360	19.6	528	28.7	1839	100

Öğrencilerin okudukları bölümü değiştirme isteklerine ilişkin veriler Tablo 9’da verilmektedir.

Tablo 9

Öğrencilerin Okudukları Bölümü Değiştirme İsteği

Bölüm Değiştirme İsteği	f	%
Evet	288	15.7
Hayır	1224	66.5
Belki	327	17.8
Toplam	1839	100

Tablo 9’da öğrencilerin %15,7’sinin okudukları bölümü değiştirmek istediği, %66,5’inin değiştirmek istemediği, %17,8’inin ise bu konuda kararsız olduğu görülmektedir. Öğrencilerin okudukları bölümü değiştirme nedenlerine ilişkin bulgular Tablo 10’da görülmektedir

Tablo 10

Öğrencilerin Okudukları Bölümü Değiştirme Nedenleri

Bölüm Değiştirme Nedenleri	f	%
Okuduğum alanın yeteneklerime uygun olmaması	81	28.12
Mezun olunca iş bulma kolaylığı	76	26.39
Daha iyi (saygın, ünlü) bir okula geçme isteği	52	18.06
Değişme isteği (toplumsal, akademik, çevresel)	43	14.93
Geçmek istediğim okulun bulunduğu kent	16	5.56
Okula ve çevreye uyum sağlayamamak	9	3.12
Geçmek istediğim okula gidip gelme kolaylığı	7	2.43
Ailemin ısrarı	3	1.04
Okuduğum alanda başarısız olmam	1	0.35
Toplam	288	100

Tablo 10’de okudukları bölümü değiştirmek isteyen öğrencilerin bu istekleri ağırlıklı olarak (%87,5) dört nedene dayanmaktadır. Öğrencilerin %28,12’si “okudukları alanın yeteneklerine uygun olmaması”, %26,39’u “mezun olunca iş bulma kolaylığı”, %18,06’sı “daha iyi bir okula geçme isteği”, %14,93’ü de “değişme isteği” nedenleriyle okudukları bölümü değiştirmek istemektedir.

5. Öğrencilerin Okudukları Bölüme İlişkin Memnuniyet Durumu

Öğrencilerin okudukları bölümdeki yaşantılarından memnuniyet durumlarına ilişkin veriler Tablo 11’de verilmektedir.

Tablo 11

Öğrencilerin Okudukları Bölümdeki Yaşantılarından Memnuniyet Durumu

Memnuniyet Durumu	f	%
Tamamen memnun	201	10.9
Memnun	710	38.6
Kararsız	521	28.3
Memnun değil	259	14.1
Hiç memnun değil	148	8.0
Toplam	1828	100

Tablo 11’de öğrencilerin yaklaşık yarısının okudukları bölümdeki yaşantılarından tamamen memnun (%10,9) ve memnun (%38,6) olduğu görülmektedir. Buna karşın öğrencilerin %14,1’inin memnun olmadığını, %8’inin hiç memnun olmadığını, %28,3’ünün ise kararsız olduğu anlaşılmaktadır.

Cinsiyet ve sınıf düzeyi açısından öğrencilerin okudukları bölümdeki yaşantılarına ilişkin X^2 Testi sonuçları Tablo 12 ve 13’te verilmektedir.

Tablo 12

Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Okudukları Bölümdeki Yaşantılarına İlişkin Memnuniyet Durumu

Memnun olma durumu	Kadın		Erkek		Toplam	
	f	(%)	f	(%)	f	(%)
Tamamen memnun	128	13.7	73	8.1	201	10.9
Memnun	349	37.2	361	40.0	710	38.6
Kararsız	256	27.3	265	29.4	521	28.3
Memnun değil	131	14.0	128	14.2	259	14.1
Hiç memnun değil	73	7.8	75	8.3	148	8.0
Toplam	937	100	902	100	1839	100

$p = ,005$ $sd = 4$, hesaplanan $X^2 = 14,809$ $p < 0,05$ fark önemli

Tablo 12’de okudukları bölümdeki yaşantılarından memnuniyet durumlarına ilişkin olarak cinsiyet açısından, öğrencilerin görüşleri arasında önemli farklılık olduğu görülmektedir. Okudukları bölümden kadınların %7,8’i, erkeklerin % 8,3’ü hiç memnun değil iken; kadınların %14’ünün, erkeklerin %14,2’sinin memnun olmadıkları anlaşılmaktadır. Buna karşın okudukları bölümden kadınların %13,7’si, erkeklerin %8,1’i tamamen memnun iken; kadınların %37,2’sinin, erkeklerin %40’ının memnun oldukları gözlenmiştir. Bu veriler okudukları bölüme ilişkin “tamamen memnun” olma bakımından kadınların lehine belirgin bir farklılık olduğunu gösterdiği gibi, kadınların okudukları bölümden erkeklerden daha fazla memnun oldukları şeklinde de yorumlanabilir.

Tablo 13

Sınıf Düzeylerine Göre Öğrencilerin Okudukları Bölümdeki Memnuniyet Durumları

Memnun olma durumu	1. Sınıf		Son sınıf		Toplam	
	f	(%)	f	(%)	f	(%)
Tamamen memnun	122	13.2	79	8.8	201	10.9
Memnun	370	40.2	340	37.0	710	38.6
Kararsız	292	31.7	229	24.9	521	28.3
Memnun değil	87	9.4	172	18.7	259	14.1
Hiç memnun değil	50	5.4	98	10.7	148	8
Toplam	921	100	918	100	1839	100

$p = ,000$ $sd = 4$, hesaplanan $X^2 = 61,543$ $p < 0,01$ fark önemli

Tablo 13’te okudukları bölümdeki yaşantılarından memnuniyet durumlarına ilişkin olarak, okudukları sınıf değişkeni açısından, öğrencilerin görüşleri arasında önemli farklılık olduğu görülmektedir. Okudukları bölümden birinci sınıf öğrencilerinin %13,2’si, son sınıf öğrencilerinin %8,8’i tamamen memnun iken; birinci sınıf öğrencilerini %40,2’sinin, son sınıf öğrencilerinin %37’sinin memnun oldukları anlaşılmaktadır. Buna karşın birinci sınıf öğrencilerinin %5,4’ü, son sınıf öğrencilerinin %10,7’si hiç memnun değil iken; birinci sınıf öğrencilerini %9,4’ünün, son sınıf öğrencilerinin %18,7’sinin memnun olmadıkları

gözlenmiştir. Memnuniyet bakımından (tamamen memnun, memnun) gruplar arasındaki farklılığın birinci sınıf öğrencilerinin lehine olduğu görülmektedir. Bu durumda birinci sınıf öğrencilerinin okudukları bölümden son sınıf öğrencilerinden daha fazla memnun oldukları söylenebilir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Türkiye’de üniversite sınavı ve üniversiteye giriş süreci öğrencilerin yaşamında oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin yaşam amaçları, eğitsel hedefleri, üniversite eğitiminden beklentileri ve okudukları bölüme ilişkin memnuniyet durumları incelenmiştir. Öğrencilerin yaşam amaçları arasında özellikle “özel yetenek ve eğilimlerini kullanma”yı, “yaratıcı olma”yı , “kol gücü yerine kafa gücüyle çalışma”yı, “toplumsal statü ve saygınlık elde etme”yi diğer amaçlara göre daha önemli ya da çok önemli amaçlar olarak algıladıkları gözlenmiştir. Buna karşılık “serüven yaşama” ve “liderlik yapma” amaçlarının önem derecesi daha düşük algılanmıştır. Bu bulgu Açıköz’ün (1993) aynı konuda yaptığı araştırma bulgusuyla büyük ölçüde örtüşmektedir. Söz konusu araştırmada üniversite öğrencilerinin “özel yetenek ve eğilimlerini kullanma”, ”yaratıcı olma”, “toplumsal statü ve saygınlık elde etme” ve “kol gücü yerine kafa gücüyle çalışma”yı diğer amaçlara göre daha önemli veya çok önemli amaçlar olarak algıladıkları belirlenmiştir. Buna karşın “liderlik yapma” ve “serüven yaşama”nın önem derecesinin daha düşük algılandığı saptanmıştır.

Önem derecesi daha düşük algılanan bu iki amaç da belirli ölçüde kişinin girişkenliğinin ifadesi sayılabilir. Öğrencilerin bu amaçları daha az önemsemeleri girişkenlik gerektiren amaçları daha az benimsemeleri olarak yorumlanabilir. Öğrencilerin serüven yaşamaya en az oranda önem yüklemeleri Hofstede’in kültürel çözümlenmesiyle açıklanabilir. Hofstede’in kültürlerarası karşılaştırma yaptığı çalışmasında Türkiye, belirsizlikten kaçınmacı bir kültüre sahip olarak görünmektedir. Bu tip toplumlarda gençler ihtiyatlı bir yaklaşım sergilerler. Risk almaktan kaçınma, bu tür toplumların en temel özelliklerindedir (Şişman, 2002). Hofstede’e (1993) göre, belirsizlikten kaçınan ülkelerde “Farklı olan tehlikelidir.” düşüncesi egemenken, belirsizliği hoş gören toplumlarda farklı olan merak edilir. Öte yandan öğrencilerin en az önemsedikleri “serüven yaşama” bulgusu, Bacanlı’nın (2000) “heyecanlı bir yaşam” ve “zevk” amaç değerlerinin öğrencilerin en az önem yükledikleri değerler arasında yer aldığı yönündeki bulgusuyla örtüşmektedir.

Eğitsel hedefleri incelendiğinde; öğrencilerin yaklaşık sekizde birinin lisans öğrenimini hedefledikleri, yaklaşık dörtte birinin bu konuda henüz karar vermemiş olduğu, %60 dolayında öğrencinin lisansüstü eğitim almak istediği, yaklaşık yüzde birinin ise herhangi bir eğitsel hedefi olmadığı saptanmıştır. YÖK'ün (1998) araştırmasında da öğrencilerin %60'ının lisansüstü eğitim almayı hedeflemesi, lisans öğreniminin öğrencilerin üniversiteden öncelikle bekledikleri “mesleğe hazırlama” işlevini tam olarak karşılayamamasından kaynaklanabilir. Buna bağlı olarak öğrenciler beklentilerini karşılamak umuduyla lisansüstü öğrenime yönelebilirler. Başka bir bakış açısıyla son yıllarda lisansüstü eğitim veren kurumların çoğalması; sıradan yetenek, az bilgi ve çalışmayla yüksek lisans/doktora yapılabileceğinin düşünülmesi gibi etkenlerin de bu sonuçta rolü olabilir.

Öğrencilerin ulaşmayı hedefledikleri eğitim derecesine ilişkin görüşleri, cinsiyet açısından önemli farklılık göstermektedir. Lisans düzeyinde eğitimi erkek, lisansüstü düzeyde ise kız öğrenciler daha fazla arzulamaktadır. Yıldırım'ın (2007) yaptığı bir çalışmada kızların eğitime erkeklerden daha fazla önem verdiği bulgusu, bu bulguyu desteklemektedir. Üniversite öğrencilerinin yaşam amaçlarına yönelik bir çalışmada da, kadınların iyi eğitilmiş ve kültürlü olma hedeflerinin öncelik taşıdığı, erkeklerin ise meslek ve kariyer sahibi olma amaçlarının ilk sırada yer aldığı saptanmıştır (Abowitz ve Knox, 2003). Her üç çalışmada da kızların, eğitimi erkeklerden daha fazla önemsemeleri, kendilerini kanıtlama gereksinmesi içinde olduklarını düşündürmektedir. Kadınlar, daha fazla eğitim alarak toplumsal statülerini yükselteceklerine inanıyor olabilirler.

Öğrencilerin ulaşmayı hedefledikleri eğitim derecesine ilişkin görüşleri, birinci ve son sınıf öğrencisi olmalarına göre önemli farklılık göstermektedir. Lisans ve yüksek lisans eğitimini son sınıfta okuyan öğrencilerin, doktora düzeyinde eğitimi ise birinci sınıf öğrencilerinin daha fazla hedefledikleri dikkat çekmektedir. Bu durum, öğrenimlerinin sonuna gelmiş olan son sınıf öğrencilerinin hedeflerini özlenenden gerçeğe doğru kaydırdıkları biçiminde açıklanabilir. Son sınıfa gelen öğrencinin daha somut hedefler koyması, biran önce iş yaşamına atılmak istemesi, bu bulgunun nedeni olabilir. Bir diğer bulgu da öğrencilerin yaklaşık dörtte birinin geleceğe ilişkin hedefleriyle ilgili kararsız olmalarıdır. Birinci sınıflar için anlaşılabilir olan bu durum, son sınıflar için anlaşılması güçtür. Öğrenimini bitirmek üzere olan bir öğrencinin ne yapacağına hâlâ karar vermemiş olması, karar vermeyi kolaylaştırıcı koşulların yeterince net olmamasıyla açıklanabilir. Mezun olduğunda hangi işe, ne zaman, hangi koşullarda girileceğinin bilinmesi kararsız öğrencilerin sayısını düşürebilir. Bu oran, Açıköz'ün (1993) yaptığı çalışmada ulaştığı eğitimsel hedef

konusundaki kararsızların oranına yakın görünmektedir. Bu durum, geçen on beş yıllık sürede öğrencilerin karar vermesine ilişkin koşulların çok değişmediği şeklinde yorumlanabilir.

Öğrenciler, üniversiteden birinci öncelikle “mesleğe hazırlama” işlevini yerine getirmesini beklemekte, bunu “kişisel gelişme/kendini tanıma”; ikinci derecede öncelikli beklentilerde ise ilk sırayı “kişisel gelişme/kendini tanıma” almakta, bunu “toplumsal gelişme/anlayış kazanma” izlemektedir. Üniversitenin “estetik/kültürel bilinçlilik” ile “entelektüel gelişme”yi birinci ve ikinci öncelikli olarak yerine getirmesi gereken işlevleri olduğunu düşünen öğrencilerin oranı oldukça düşük bulunmuştur. Bu durum işsizlik, özellikle de üniversite mezunları arasındaki yüksek işsizlik oranı nedeniyle normal karşılanabilir. Bireyler üniversite öğreniminin kendilerine bir meslek sağlamasını bekleyebilir. Üniversiteden meslek beklentisinin yüksekliğine karşın “estetik/kültürel bilinçlilik” ile “entelektüel gelişme”yi sağlama işlevlerinin çok daha az ölçüde beklenmesi, öğrencilerin üniversiteyi bir meslek okulu gibi algıladıklarının ve bu algıların beklentilerine yansıdığı bir göstergesi sayılabilir. Bu durum üniversitenin işlevlerine ilişkin önemli bir sapmayı içermektedir. “Neden öğrenciler üniversiteyi öncelikli olarak mesleğe hazırlayan bir kurum olarak algılamaktadır?” sorusunun yanıtlanması gerekir. Nedenlerden biri işsizlik olabilir. Ancak bu durum, yalnızca işsizlikle açıklanamaz. Belki de üniversite kendisini entelektüel ve kültürel kimliğinden ve işlevlerinden soyutladığı ve meslek kazandıran bir kurum olarak görmeye başladığı; kendisini öğrencilere, çevreye bu yanıyla sunduğu için öğrencilerde bu eğilimler güçlenmiş olabilir (Açıkgöz, 1993). Öte yandan gençlerin değerlerinin ortaya çıkarılmaya çalışıldığı bir araştırmada, “Gençler için eğitim görmeli?” sorusuna karşılık; katılımcıların %41,3’ü “Bilgi ve genel kültür kazanmak”, %20,5’i “İyi bir iş bulmak”, %20,3’ü “Vatana millete faydalı olmak”, %10,8’i “Toplumsal itibar/saygınlık kazanmak” için yanıtını vermiştir (Kazgan, 2004). Bu araştırmanın bulgusu, yukarıdaki bulguyla benzerlik göstermektedir.

Öğrencilerin okudukları bölümü tercih etmelerindeki en önemli etkenler; “okudukları alanı sevmek”, “mezun olunca iş bulma kolaylığı” ve “alanın toplumdaki saygınlığı”dır. Bunun yanı sıra öğrencilerin bölüm tercihlerinde bölümle ilgisi olmayan; “açıkta kalma korkusu”, “arkadaş/aile önerisi”, “rastlantı” ve “evden uzaklaşma fırsatı” da sayılmıştır. Başka bir araştırmada da; okulu tercih ederken öğrencilerin %60,6’sı ailesinden çok ya da biraz etkilendiğini ifade etmiştir (Şanlıer ve Şener, 2001). Öğrencilerin okudukları bölümü tercih nedenleri arasında üniversiteyle ilişkisiz etkenlerin de önemli ölçüde etkili sayılmasının nedenlerini öncelikle

sınav sisteminde, işsizlik, saygınlık vb. nedenlerin zorlamasında, “nasıl olursa olsun bir fakülte mezunu olma” eğiliminde ve üniversite öncesi rehberlik hizmetinin yetersizliğinde aramak gerekir.

Öğrencilerinin altıda birden daha fazlasının okudukları bölümü değiştirmek istediği, altıda bire yakınının ise bu konuda kararsız olduğu saptanmıştır. Okudukları bölümü değiştirmek isteyen öğrencilerin bu istekleri ağırlıklı olarak; “okudukları alanın yeteneklerine uygun olmaması”, “mezun olunca iş bulma kolaylığı”, “daha iyi bir okula geçme isteği” ve “değişme isteği” nedenlerine dayanmaktadır. Çitil, İspir, Söğüt ve Büyükkasap’ın (2006) araştırmasına göre, üniversite öğrencilerinin %61’inin okudukları bölümden memnun olmağı görülmüştür. Şanlıer ve Şener’in (2001) araştırmasında ise; öğrencilerin % 48’i her zaman başka bir bölümde okumayı düşündüğünü, %42,7’si okudukları bölümü bazen değiştirmek istediğini, %9,3’ü ise kesinlikle okudukları bölümü değiştirmek istemediğini ifade etmiştir. Gündoğar vd.’nin (2007) de belirttikleri gibi, öğrencilerin üniversitede bir eğitim programına yerleşmiş olmaları, yaşamlarında çok önemli bir engeli aştıkları anlamına gelmektedir. Üniversitede bir programa yerleştirilmiş olmak, öğrenci ve ailesi tarafından neredeyse öğrencinin “hayatının kurtarılması” olarak algılanmaktadır. Bu durumun sadece üniversite eğitimiyle ilgili olmadığı, genel olarak eğitim sistemindeki sorunlarla ilgili olduğu düşünülmektedir. Nitekim YÖK’ün “Türk Yükseköğretiminin Bugünkü Durumu” adlı 2005 raporunda da bu görüş ileri sürülmektedir (YÖK, 2005):

Öğrencilerin yaklaşık yarısının okudukları bölümdeki yaşantılarından memnun oldukları, geriye kalanların kararsız oldukları ve memnun olmadıkları saptanmıştır. Yaylalı ve arkadaşlarının (2006) araştırmasında ise öğrencilerin %30’unun okudukları bölümden memnun olmadıkları bulunmuştur. Bir başka çalışmada da, öğrencilerin %40,3’nün okudukları üniversiteden/fakülteden doyum düzeylerinin “beklentilerinin altında-hiç memnun olmadıkları”, %19,7’sinin doyum düzeylerinin “iyi” olduğu saptanmıştır (Erdogan, Şanlı ve Şimşek-Bekir, 2005). Belki de öğrencilerin önemli bir kısmı ilgi duydukları alan yerine, yaşamlarını güvenceye almaya yönelik programları tercih etmektedir. Bazen bu durum üniversite mezunu olabilmek için öğrencinin hiç ilgi duymadığı bir bölümde okumasına yol açmaktadır. Ancak öğrencilerin ilgi duymadıkları bir alanda eğitimlerini sürdürmeleri, yaşam amaçlarını ve üniversiteden aldıkları doyumunu olumsuz yönde etkilemektedir. Nitekim Gündoğar vd.’nin (2007) araştırması, okuduğu bölüme açıkta kalmamak için girdiğini düşünen öğrencilerin yaşam doyumunu, eğitim doyumunu ve öğretim üyeleriyle ilişkilerinden hoşnutluklarının, o bölümü özellikle istedikleri için okuduğunu düşünen

öğrencilere göre daha düşük; umutsuzluk ve depresyon düzeylerinin ise daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur

Birinci sınıf öğrencilerinin okudukları bölümdeki yaşantılarından aldıkları doyum düzeyi, son sınıf öğrencilerinininkinden daha yüksek bulunmuştur. Bu bulgu; son sınıf öğrencilerinin son sınıfa gelinceye kadar geçen süre içerisinde beklentilerinin yeterince karşılanmadığı, birinci sınıf öğrencilerinin ise henüz böylesi bir düş kırıklığı yaşamadığı ve beklentilerinin karşılanacağı umudunu taşıdıkları şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmada ulaşılan sonuçlara dayanarak aşağıdaki öneriler geliştirilebilir:

1. Öğrencilerin yarısına yakınının okudukları bölümdeki yaşantılarından memnun olmadıkları ya da bu konuda kararsız oldukları görülmektedir. Bu doğrultuda yeterli alt yapıya sahip olmayan üniversitelerin gereksinimleri karşılanmalıdır. Öğretimin ve üniversitenin sunduğu diğer hizmetlerin kalitesi artırılmalıdır.
2. Üniversitenin “estetik/kültürel bilinçlilik” ile “entelektüel gelişme”yi birinci ve ikinci öncelikli olarak yerine getirmesi gereken işlevleri olduğunu düşünen öğrencilerin oranı oldukça düşük bulunmuştur. Bu nedenle üniversitenin evrensel işlevlerinden olan entelektüel insan yetiştirme ve kültürel gelişmeye katkı yapma işlevlerini canlandırmak gerekir. Bunları yaparken öğrenci beklentilerini de bu yönde geliştirmek gerekir.
3. Öğrencilerin bir bölümü okudukları bölümü tercih etmelerindeki en önemli etkenler arasında bölümle ilgisi olmayan; “açıkta kalma korkusu”, “arkadaş/aile önerisi”, “rastlantı” ve “evden uzaklaşma fırsatı” da bulunmaktadır. Yine öğrencilerinin altıda birden daha fazlasının okudukları bölümü değiştirmek istediği ve altıda bire yakınının ise bu konuda kararsız olduğu saptanmıştır. Böylesi görüş bildirenler ise ağırlıklı olarak “okudukları alanın yeteneklerine uygun olmaması”nı gerekçe göstermektedirler. Bu bulgudan yola çıkarak ülkenin yetişmiş işgücü çözümlemesi yapılmalı, öğrenci kontenjanları belirlenirken söz konusu çözümleme sonuçları dikkate alınmalıdır. Bu bağlamda ortaöğretimde mesleki rehberlik hizmetine daha fazla işlerlik kazandırılmalıdır.

Kaynaklar/References

- Abowitz, D.A., & Knox, D. (2003). Life goals among Greek college students. *College Student Journal*, 37(1), 96-100.
- Açıkgöz, K. (1988a). *Üniversite (eğitim bilimleri) öğrencilerinin eğitimlerine ilişkin görüş ve önerileri*. Yayımlanmamış araştırma raporu, Malatya.
- Açıkgöz, K. (1988b). *Üniversite (eğitim bilimleri) öğrencilerinin eğitimlerine ilişkin beklentileri, doyum düzeyleri ve sorunları*. Yayımlanmamış araştırma raporu, Malatya.
- Açıkgöz, K. (1993). Üniversite etkililiği ve üniversite öğrencilerinin eğitsel amaçları, doyumları ve sorunları. *Eğitim Bilimleri Dergisi Buca Eğitim Fakültesi Yayın Organı* 2(4), 83-123.
- Aydın, M. (1991). *Eğitim yönetimi* (3. Baskı). Ankara: Hatiboğlu.
- Bacanlı, H. (2000). Üniversite öğrencilerinin değer tercihleri. *Eğitim Yönetimi*, 20, 597-610.
- Baker, J.A. (1998). The social context of school satisfaction among urban, low-income, African American students. *School Psychology Quarterly*, 13(1), 25-44.
- Balci, A. (2005). *Sosyal bilimlerde araştırma: Yöntem, teknik ve ilkeler*. Ankara: Pegem A.
- Chiandotto, B., Bini, M., & Bertaccini, B. (2007). *Quality Assessment of the University Educational Process: an Application of the ECSI Model (43-54)*. Effectiveness of University Education in Italy: Employability, Competences, Human Capital (Ed. Fabbris, L.). Physica-Verlag A Springer Company.
- Çitil, M., İspir, E., Söğüt, Ö. ve Büyükkasap, E. (2006). Fen edebiyat fakültesi öğrencilerinin profilleri ve başarılarını etkilediğine inandıkları faktörler; K.S.Ü. örneği. *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi* 8(2), 69-81.
- Erdoğan, S., Şanlı, H. S. ve Şimşek-Bekir, H. (2005). Gazi Üniversitesi, eğitim fakültesi öğrencilerinin üniversite yaşamına uyum durumları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13(2), 479-496.
- Fine, M. (1986). Why urban adolescents drop into and out of public school. *Teachers College Record*, 87(3), 393-409.
- Goodenow, C., & Grady, K.E. (1993). The relationship of school belonging and friend's values to academic motivation among urban adolescent students. *Journal of Experimental Education*, 62(1), 60-71.
- Gündoğar, D., Gül, S. S., Uskun, E., Demirci, S. ve Keçeci, D. (2007). Üniversite öğrencilerinde yaşam doyumunu yordayan etkenlerin incelenmesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 10(1), 14-27.
- Harvey, L., & Green, D. (1993). Defining quality. *Assessment and Evaluation in Higher Education*, 18(1), 9-34.
- Hofstede, G. (1993). Cultural constraints in management theories. *Academy of management executive*, 7(1), 81-94.
- Kane, D., Williams, J., & Cappuccini-Ansfield, G. (2008). Student satisfaction surveys: The value in taking an historical perspective. *Quality in Higher Education*, 14(2), 135-155.
- Karasar, N. (1994). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler* (6. baskı). Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd.

- Kazgan, G. (2004). Alan araştırmasının genel sonuçları. İçinde, G. Kazgan (Der.). *İstanbul gençliği: Gençlik değerleri araştırması* (ss. 31–81). İstanbul: Bilgi Üniversitesi.
- Leite, D., Santiago, R. A. Sarrico, C. S., Leite, C. L., & Polidori, M. (2006). Students' perceptions on the influence of institutional evaluation on universities. *Assessment & Evaluation in Higher Education*, 31(6), 625–638.
- Porter, A.C. (1994). National standards and school improvement in 1990s: Issues and Promise. *American Journal of Education*, 102, 421-449.
- Scott, P. (2002). Küreselleşme ve üniversite: 21. yüzyılın önündeki meydan okumalar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2(1), 193–208.
- Şanlıer, N. ve Şener, H. F. (2001). Mesleki eğitim fakültesinin çeşitli bölümlerinde okuyan öğrencilerin eğitim gördükleri bölümlerden memnun olma durumları ve beklentileri. *X. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, (1.cilt), 7-9 Haziran 2001.* (ss. 1–10). Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Şişman, M. (2002). *Örgütler ve kültürler*. Ankara: Pegem A.
- TUİK (2007). 2007 yılında ÖSYS okul türü ve öğrenim durumuna göre başvuran ve yükseköğretim programlarına yerleşen aday sayıları. http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?tb_id=14&ust_id=5 erişim: 24.10.2010
- Umbach, P. D., & Porter, S. R. (2002). How do academic departments impact student satisfaction?: Understanding the contextual effects of departments. *Research in Higher Education*, 43(2), 209-234.
- Yaylalı, M., Oktay, E., Özen, Ü., Akan, Y., Özer, H., Kızıltan, A., Naralan, A., Doğan, E.M., Özçomak, M.S. ve Aktürk, E. (2006). *Üniversite Gençliğinin Sosyo-ekonomik profili araştırması*. Erzurum Atatürk Üniversitesi Yayın No: 955.
- Yıldırım, A. (1997), Gender role influences on Turkish adolescents' self-identity, *Adolescence*, 32(125), 217–231.
- YÖK (2005). *Türk yükseköğretiminin bugünkü durumu Kasım 2005 raporu*. <http://www.yok.gov.tr/egitim/raporlar/raporlar.htm> erişim: 03.11.2008
- YÖK (1998). *Üniversite öğrencileri aile gelirleri, eğitim harcamaları, mali yardım ve iş beklentileri araştırması*. <http://www.yok.gov.tr/egitim/raporlar/ailegel.html> erişim: 03.11.2008.

İletişim/Communication:

Dr. İdris Şahin
Dokuz Eylül Üniversitesi
Buca Eğitim Fakültesi
Eğitim Bilimleri Bölümü
e-posta: idris.sahin@deu.edu.tr

Received: 05/03/2011
Revision received: 22/06/2011
Approved: 28/06/2011